

2. Звіт про фінансову стабільність, червень 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2022-roku> (дата звернення 15.11.2022)

Сандугей В.В.

НПУ імені М. П. Драгоманова,

М. Київ, Україна

ПРОДУКТИВНІ СИЛИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Основою економічного зростання у кожній країні є наявність та розвиток продуктивних сил, під чим ми розуміємо сукупність предметів та засобів праці, що виражаються в наявних сировинних ресурсах, технологічному рівні розвитку вітчизняних підприємств, а також трудові ресурси в усій сукупності людського потенціалу та капіталу, що здатний відтворюватися та примножуватись в процесі виробництва.

В даній публікації аналіз наявності та видобутку природних ресурсів вважаємо за доцільне обмежити оцінкою видобутку енергетичних ресурсів. Як видно з табл.1, станом на початок лютого 2022 р., видобуток вугілля знизився на 11,6% та становив 1592,8 тис.т., виробництво моторного бензину знизилось на 20,5%, дещо меншого зниження зазнало виробництва мазути, на третину

Таблиця 1.

Видобуток енергетичних ресурсів в Україні

	На 1.02 2022р., тис.т	+/- порівняно з 1.02 2021 р, у %
Вугілля кам'яне	1592,8	-11,6
Нафта сира (в т.ч.) газовий конденсат	к/с	к/с
Бензин моторний	280,7	-20,5
Газойлі (паливо дизельне)	565,7	-9,1

Мазути паливні важкі	79,5	-16,5
Пропан і бутан скраплені	98,4	-31,7

Джерело: [1].

знизилося виробництво скраплених пропану та бутану і становило 98,4 тис.т., дизельного палива – на 9,1%. Тобто, як видно, видобуток всіх представлених енергетичних ресурсів зазнало зниження, що є, безумовно, негативним явищем, оскільки, з одного боку може означати зниження обсягів виробництва, а з іншого – недостатню забезпеченість енергетичними ресурсами процесу виробництва.

Вважаємо за необхідне проаналізувати динаміку кількості підприємств за останні 12 років (табл 2.)

Таблиця 2.

Кількість суб'єктів господарювання в Україні у 2010-2021 роках

Рік	Усього, од	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		В т.ч. мікро-підприємства	
		Кількість, од	Частка, %	Кількість	Частка, %	Кількість, од	Частк, %	Кількість, од	Частка, %
2010	378810	586	0,2	20983	5,5	357241	94,3	300445	79,3
2011	375695	659	0,2	20753	5,5	354283	94,3	295815	78,7
2012	364935	698	0,2	20189	5,5	344048	94,3	286461	78,5
2013	393327	659	0,2	18859	4,8	373809	95,0	318477	81,0
2014	341001	497	0,1	15906	4,7	324598	95,2	278922	81,8
2015	343440	423	0,1	15203	4,4	327814	95,5	284241	82,8
2016	306369	383	0,1	14832	4,9	291154	95,0	247695	80,8
2017	338256	399	0,1	14937	4,4	322920	95,5	278102	82,2
2018	355877	446	0,1	16057	4,5	339374	95,4	292772	82,3
2019	380597	518	0,1	17751	4,7	362328	95,2	313380	82,3
2020	373822	512	0,1	17602	4,7	355708	95,2	307871	82,4
2021	370834	610	0,2	17502	4,7	352722	95,1	304650	82,2

Джерело: [1].

Як бачимо із таблиці 2.2, загальна кількість суб'єктів господарювання протягом 2012-2015 років навіть попри складне соціально-економічне становище України, кількість суб'єктів господарювання стабільно збільшувалася (з 364935 до 343440 од.). Також вона зростала протягом 2016-2019 років (з 306369 до 380597 од.). У 2016 р. вона зменшилась порівняно із попереднім роком з 343440 до 306369 од. та протягом 2020-2021 років (з 380597 од. у 2019 р. до 370834 од. у 2021 році). Як, бачимо кількість суб'єктів господарювання зростала у роки відносної стабільності, а знижувалась у роки

активної фази антитерористичної операції (2016 рік) та у роки пандемії коронавірусу (2020-2021 рр). Найбільшою у загальній кількості суб'єктів господарювання протягом останніх років в Україні була частка суб'єктів малого підприємництва (у тому числі суб'єктів мікро-підприємництва), вона мала тенденцію до збільшення протягом досліджуваного періоду і станом на 2017 рік дорівнювала 99,1%. Отже, як і в більшості європейських країн, в Україні останнім часом найбільше розвивається саме мале підприємництво (у тому числі мікро-підприємство)».

У 2021 році суб'єкти великого підприємництва найбільше представлені у промисловості – 292 од., у сільському, лісовому та рибному господарстві – 49 од., у будівництві – 17 од., а у фінансовій та страховій діяльності – 12 од. Середні підприємства переважно представлені у галузі промисловості (4925 од.), охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (2494 од.) та сільського, лісового та рибного господарства (2095 од.). Малі підприємства переважають у сферах професійної, наукової та технічної діяльності (142646 од.), промисловості (116570 од.) та надання різного роду послуг (110411 од.).

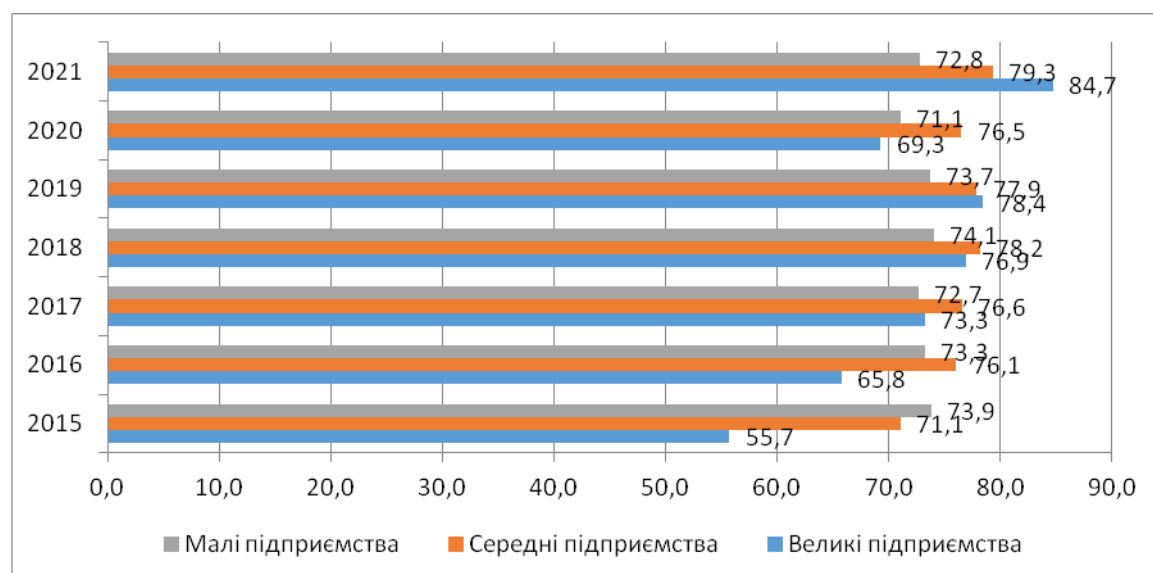

Рис. 1 Частка прибуткових підприємств серед усіх підприємств за типами суб'єктів господарювання, %

*розроблено автором на основі статистичної інформації, отриманої з джерела [1]

Із рис. 1 видно, що питома вага прибуткових підприємств у загальній кількості підприємств відповідного типу змінювалась майже щороку протягом 2015-2021 року. Наприклад, у 2015 році лише 55,7% великих підприємств були прибутковими. Протягом 2016-2019 років спостерігається зростання частки цих підприємств з 65,8 у 2016 році до 78,4% у 2019 році. У 2020 році частка прибуткових великих підприємств знизилась до 69,3, а у 2021 році значно зросла і перевищила показники періоду 2015-2020 років і становила 84,7%.

Найбільший стабільне зростання відсотку прибуткових підприємств серед усіх підприємств відповідного типу отримали середні підприємства. У 2015 році цей показник був 71,1%, що є найменшим значенням даного показника протягом досліджуваних років. Найбільшого значення цей показник досяг у 2021 році і склав 79,3%.

Однак, в умовах сучасного розвитку продуктивних сил у світі, важливого значення набуває не просто ведення підприємницької діяльності, а зростання рівня її інноваційної складової. Адже саме інноваційна продукція має найвищу вартість на міжнародних ринках, а також створює найвищу додану вартість (рис.2)

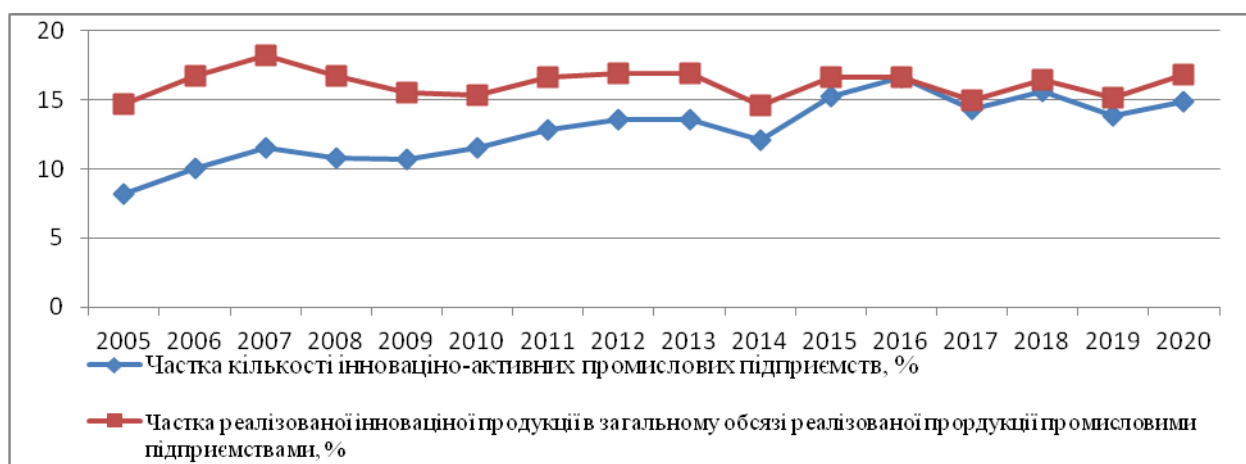

Рис. 2. Частка інноваційно-активних промислових підприємств в Україні та частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції промисловими підприємствами за 2005-2020 рр.

*розроблено автором на основі джерела [1]

На рис. 2 відображена динаміка зміни частки інноваційно-активних промислових підприємств в Україні та частки реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції промисловими підприємствами за 2005-2020 роки. Протягом 2005-2020 років стабільно зростала частка інноваційно-активних промислових підприємств в Україні, при цьому частка обсягів реалізації інноваційної продукції має тенденцію до зменшення.

Наступним елементом продуктивних сил є праця людини, що проявляється у її здатності приводити в дію матеріально-речові фактори виробництва, продукувати новостворену вартість, а також генерувати нові ідеї, що є джерелом науково-технічного прогресу. В табл.2 проілюстровано позицію України серед обраних країн за показниками Глобальний індекс людського капіталу.

Таблиця 3

Глобальний індекс людського капіталу в деяких країнах світу (2019)

Складові глобального індексу людського капіталу	Україна	Польща	Словаччина	Іспанія	Туреччина	Сінгапур
Загальний індекс	71,27	69,6	67,1	65,6	60,3	73,28
Потенціал	81,7	76,6	70,3	69,6	63,7	76,45
Реалізація	72,6	65,8	66,4	58,5	56,6	70,05
Розвиток	71,4	72,7	71,6	73	68,5	73,6
Ноу-хау	59,2	63,2	60,3	61,1	52,3	72,5

Джерело: [2, 3].

З даних таблиці випливає, що Україна має найвищий потенціал серед обраних країн, проте найнижчий, за винятком Туреччини, рівень використання нових навичок у роботі, впровадження новітніх розробок. З цим пов'язане і низька позиція України у світі за індексом глобальної конкурентоспроможності - 85-е місце зі 138 країн.

На стан та реалізацію людського капіталу в Україні впливає низка факторів та умов, починаючи від процесу виховання, інвестицій у набуття кваліфікації, до процесу його реалізації та навчання впродовж життя.

Інвестиції в людський капітал упродовж життя	Людський капітал, втілений в індивідах	Блага, обумовлені інвестиціями в людський капітал	
Виховання дітей	Знання		Ринкова діяльність
Освіта			Неринкова діяльність
Виробниче навчання	Навички	Неекономічні (особистісні)	Здоров'я
Інформаційне навчання	Вміння		Суб'єктивний добробут
Охорона здоров'я	Здібності	Неекономічні (соціальні)	Обізнаність громадян
Міграція			Бажання співробітництва

За весь період незалежності України вітчизняна економіка характеризувалась наявністю низки проблем, в тому числі і пов'язаних з ефективністю використання та розвитком продуктивних сил, однак, після повномасштабного вторгнення російської федерації на території України ще більше загострились вже наявні проблеми та виникли нові, які вимагають негайного вирішення. Мова, перш за все, йде про повернення всіх українських територій, а також повернення тих, хто через війну змушений був залишити територію України, через що вона втратила за різними оцінками від 4 до 7 млн. населення. Безумовно, після перемоги України у війні відновлення вимагатимуть зруйновані виробничі комплекси на сході та півдні України, відродження виробництва та формування конкурентоспроможної інноваційної економіки.

Використані джерела:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Petrova I., Sandugey V, Mamedova Sh. Preservation and development of human potential of ukraine in modern conditions //Теоретичні та прикладні питання економіки – Вип.46. 2022 – с.19-28.
3. The Global Competitiveness Report – 2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf